

Czym są dla mnie szczeliny, na podstawie filmu „Śliczna jesteś, lalczko”

Zawiniątka z ciasta, kieszonki wypchane farszem. Bywają modelowe, ozdobione falbanką, z ciasta cienkiego i sprężystego jak skóra. Ale nie brak wśród nich gruboskórnych waśniaków. Wolę jak są wytrawne, chociaż bywają również słodkie, sezonowe – wycieka z nich wtedy sok w kolorze krwi lub ten ciemniejszy, w kolorze wina.

Otula się je śmietaną, okrasza skwarkami, oblewa oliwą, przysmaża i przypieka. Rozrywa, rozkrawa, wydusza nadzienie, wysysa sok i porównuje do „Pochodzenia świata” Gustave’a Courbета. Podchodzi się do nich różnie. Czasem delikatnie (daje się im dojrzeć na parze) – ale są też drastyczniejsze sposoby ich przyrządzania, które zakładają kilkuminutowe podtapianie we wrzącej kąpieli. Pierwszy sposób nie sprawia, że mruczą. Drugi nie powoduje ich wrzasków. Zwykle są leniwe, małowówne i bez przymusu poddają się woli lepiących je rąk. Ich ciastem nakarmić można wiele głodnych brzuchów. Ale też, jak przekonałam się na własnej skórze, to ciasto nieźle skleja rany schowane w psychice.

Najlepsze jakie zapamiętałam lepiła moja mama. Były wytrawne, dobrze doprawione, ruskie pierogi. Koniecznie z nadzieniem z ziemniaków i kwaśnego twarogu. Matka siadała przy stole, lepiła pierogi, a jej twarz przez kilkadziesiąt minut tej czynności była błoga. Zwyczajność przywołanej sytuacji stała się moim wehikułem. Pierogowa kieszonka z farszem – szczeliną, wypełnioną dobrymi wspomnieniami. Ich falbanka najlepszym na świecie ściegiem do zszywania ran, a gorąca kąpiel ich odkażeniem.

Dzięki prostej czynności przygotowywania jedzenia, oczywiście w wyśmienitym towarzystwie Elżbiety Lisowskiej-Kopeć, przemieściłam się pomiędzy światem śmierci mojej matki, w którym utknęłam na kilkanaście lat, a życiem, w którym jestem dziś.

Aleksandra Kubiak

Z dedykacją i podziękowaniami dla Jolanty Brach-Czainy, pramatki moich szczelin istnienia

Nie należy mylić krzątaactwa z pracowitością.

Moje dzieciństwo to postać babci. Zawsze w ruchu, krzątająca się po kuchni. To była jej praca. Zawsze obecna i potrzebna. Do odrabiania lekcji, do ugotowania obiadu (z niczego wymyślała cuda), do nauczenia wiersza na pamięć, do zagrania na ambicji („Słonia można nauczyć tańczyć, a ty nie dasz rady?”), do uszycia sukienki ze sprutej wcześniej zasłony, do zaprowadzenia do pana Orzecha na lekcję gry na skrzypcach, a później, kiedy skrzypce nie wypaliły, na mandolinie. Przestała się krzątać w 1981 roku. Była bardzo pracowitą kobietą.

Wstyd powiedzieć, ile zabiegów podejmujemy nieraz sami, by stać się obiektem uwagi.

Makijaż, ciuchy, wyszukane menu na spotkaniach, mądre układanie zdań, nowe książki i tytuły. Więcej kwiatów na premierze, lepiej zagrany spektakl. Uśmiechy i pozdrowienia od obcych na ulicy. Jesteśmy szalenie zabiegani sobą. Przybywa lat, ale zabieganie nie maleje. Kończy się wiosną 2020 roku...

Podstawę naszego istnienia stanowi codzienność.

Dojmująca, dokuczliwa, powtarzalna od tej wiosny 2020 roku. Zauważalna boleśnie. Bez dotyku, kontaktu, w odosobnieniu. Przez czas jakiś, bez natury. Nie ma równowagi między nami, a resztą świata. I ta świadomość, że nie potrafimy istnieć osobno.

Z codzienności wyłączone są zdarzenia niezwykle. [...] Wystarczy, że pojawią się jakiegoś dnia, padając niespodziewanie pomiędzy zjawiska oswojone, a codzienność znika.

Niezwykłe było moje spotkanie z Olą. Dlaczego zadzwoniła właśnie do mnie? Może dlatego, że widziała mnie na scenie i wydałam się jej podobna do mamy? Chciała żebym ją zagrała. Nie zdawałam sobie sprawy z czym to się wiąże i do jakiego stopnia zmieni to moją codzienność. Te cztery dni nagrań były jednym z najważniejszych wyzwania artystycznych w moim życiu. Trudno nawet powiedzieć, że strictly artystycznych. Nie było scenariusza w sensie dosłownym, czyli tekstu, brak rozpisanych działań. Szkic i streszczenia tematów. Psychodrama z aktorką, a nie terapeutą! Rozmowy i wydobywanie na światło dzienne czegoś, co Ola schowała w najgłębszej szczelinie.

To, co niewidoczne, ukryte bywa w szparach, szczelinach, pęknięciach prowadzących w głąb, pod powierzchnię, na drugą stronę rzeczywistości.

Ta druga rzeczywistość to wstyd, bezradność, ból, poczucie winy.

Niewidoczne dla świata, bo ukryte i zamaskowane. Jak większość dzieci alkoholików, sztukę kamuflażu Ola opanowała świetnie. Opancerzyła się tak bardzo, że bałam się spotkań z nią każdego następnego dnia. Bałam się o nią i o siebie.

Prześladowców można oddać prawu czy zemście, jeśli osiągnąć ich zdołają, lecz nie warto poświęcać im uwagi. Są banalni. Nieproblematiczni. Bohaterem filozofii nie jest kat, ale osoba nazywana ofiarą.

Moje wejście „z butami” w intymność Oli, w jej lęki i doświadczenia, miało służyć autoterapii ofiary. Trudno byłoby jednak pominąć w tym filmie postacie prześladowców. Niestety, nie są banalni. Ola bardzo chciała dać im prawo głosu. Wydobywa ich dobre uczynki, poświęca uwagę. Za jakiś czas zrobi film o ojcu.

Nie-matka ma nie-córkę, która jest jej przyjaciółką od pierwszego spotkania.

Gdyby moralistom udało się wykorzenić zło, świat straciłby jeden wymiar.

Elżbieta Lisowska-Kopeć

Wszystkie cytaty pochodzą z książki Jolanty Brach-Czajny *Szczeliny istnienia* (Jolanta Brach-Czajna, *Szczeliny istnienia*, Dowody na Istnienie, Warszawa 2018)